

مقدمه

از زمان چاپ اول این کتاب کوچک تاکنون کتابهای زیادی در مورد تغییر اجتماعی چاپ شده است. تردید دارم که تمامی آثار مربوط به این موضوع را دیده باشم زیرا چه در عصر شکوفایی اطلاعات باشیم یا نباشیم، بی شک در عصر رشد فزاینده آثار و نوشته‌های علمی هستیم. علاوه بر مطالعات تحقیقاتی فراوانی که به طور منظم و فشرده جمع‌آوری شده‌اند و می‌توان آنها را به طور خلاصه «روان‌شناسی اجتماعی» نامید، در سالهای اخیر آثار بسیاری در زمینه تغییر اجتماعی و جنبه‌های متفاوت آن چاپ شده است. اگر اشتباه نکنم، نتایج حاصل از این آثار کمی جنبه سرگرم‌کننده داشته است. به نظر می‌رسد که اشخاص عامی بیشتر از افراد «کارشناس» در سازمانها و فرایندهای اجتماعی از تغییر، اغتشاش، آشوب و بی‌ثباتی آگاه‌اند. در چاپ اول من از این موضوع اظهار نارضایتی کردم. شک دارم که این ابراز نارضایتی من بر افزایش چنین مطالعاتی در آینده مؤثر واقع شود؛ اما به عنوان یک نویسنده و خواننده شاید بتوانم تأسف خود را از این موضوع که مانند سیلابی تند در جریان است بیان کنم. قصد ندارم درباره نظریات مربوط به تغییر، که در کارهای پژوهشی ارائه می‌شود، تفسیری علمی - جامعه‌شناختی بدهم؛ چرا که چنین تفسیری، اغلب حکم علاج واقعه بعد از وقوع است و هیچ‌گونه پیشگویی درباره آن ارائه نمی‌دهد.

در چاپ جدید تلاش کردم با توجه به انتقادات ارائه‌شده در منابع جامعه‌شناسی و همچنین نظریات جدید، کتاب را به دقت بازبینی کنم. به رغم مطالب توصیفی (به خصوص درباره مشکلات کشورهایی که تازه در راه توسعه و نوسازی قدم گذاشته‌اند) که می‌توانست کتاب را بسیار طولانی کند، سعی کردم کتاب همان‌طور کم‌حجم باقی بماند.

تنها با افزایش حجم می‌توان این کتاب را به اثری عظیم و تاریخی تبدیل کرد، زیرا به نظر نمی‌رسد که مطلب بیشتری برای افزودن به اصول کلی و چهارچوب اولیه آن

موجود باشد؛ برای مثال مطالعات مربوط به نوسازی هنوز بر «ایستایی‌شناسی تطبیقی» نظام‌های کارکردی تکیه دارد و به همین دلیل فاقد روابط علی و زمانی می‌باشد.

یک کتاب کم‌حجم مزایای ویژه‌ای دارد. یکی از این ویژگیها و مهم‌تر از همه عاری بودن آن از مطالب اضافی و غیرضروری است. البته چنین کتابی نقایصی هم دارد. ارجاع به مطالعات توصیفی و تحلیلی انتخابی است و ممکن است سلیقه‌ای و به دلخواه انجام شود. همچنین در این نوع کتاب شرح و توصیف باید فشرده و خلاصه باشد. افتخار می‌کنم که انشائی روان دارم و حتی گاهی از نکات طنزآمیز و ظریف هم استفاده می‌کنم. مرور سریع این کتاب با خواندن سرفصلها و جمله‌های اصلی هر پاراگراف یا عنوانهای فرعی امکان‌پذیر نیست و به همین علت باید به خواننده فرصت بیشتری داده شود تا با خواندن مطالب تکراری و مثالها موضوع کتاب را به خوبی درک کند. به واقع، احساس قلبی من این است که دلیلی ندارد تا برای ایجاز کتاب عذرخواهی کنم.

لازم است از راهنمایهای هاری، اچ. اکستاین^۱؛ آرنالد، اس. فلدمن؛ محمد گاسوس^۲؛ ماریون، جی. لوی (پسر)، و نورمن، بی. رایدر در چاپ اصلی تشکر کنم. این کتاب را به درخواست پروفیسور آلکس اینکلس^۳ نوشتم و به تشویق او کتاب را برای چاپ مجدد بازبینی کردم، همچنین از انتقادهای مستند ایشان در این امر کمک گرفتم.

لازم است در اینجا از «انجمن جامعه‌شناسی امریکا» تشکر کنم؛ زیرا اجازه دادند تا از مقاله خود تحت عنوان «تجدید نظر در نظریه‌های تغییر اجتماعی» در مجله گزارش جامعه‌شناختی امریکا^۴ استفاده کنم. همچنین از سایر مؤسسات انتشاراتی که اجازه دادند از گزارشهای آنها در پاورقیها استفاده کنم سپاسگزارم. در همین جا اعتراف می‌کنم در بخش کتابهای چاپ‌شده بیش از سهم خودم به رشد فزاینده ادبیات جامعه‌شناسی «کمک» کرده‌ام. ولی اصول نقل‌قول علمی - را گاهی رعایت نکرده‌ام. اگر کسی بخواهد از قانون حقوق مؤلفان، که معمولاً مربوط به استفاده از آثار دیگران است، حمایت کند می‌تواند مرا به اتهام

۱. Eckstein

۲. Guessous

۳. Inkeles

۴. *American Sociological Review*, Vol. 25, December 1960, pp. 810-815.

دزدی از آثار خودم، و بدتر از آن به علت عدم رعایت اصول نقل قول علمی محکوم کند. بهتر است در این چاپ نیز نتیجه گیری نهایی در مقدمه چاپ اول را تکرار کنم که «من مسئولیت آنچه را در این کتاب نوشته ام می پذیرم، همچنین توقع دارم منتقدان نیز، هرچند اندک، این مسئولیت را احساس کنند».

ویلبرت ای. مور